

Психологічні механізми виправдання корупції в організаціях: роль групового мислення та соціальної ідентичності

Олексій Корнієнко,

аспірант кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: KorniienkoOO@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0003-9069-2580

Корупція в організаціях залишається однією з найгостріших проблем сучасного суспільства, що підриває основи економічного розвитку та соціальної справедливості. Особливу увагу привертають психологічні механізми, які дозволяють членам організацій виправдовувати корупційну поведінку, нормалізувати її та вбудовувати в організаційну культуру. Розуміння цих механізмів є ключовим для розробки ефективних антикорупційних заходів (Політова, 2022).

У контексті організаційної психології особливого значення набуває дослідження ролі групового мислення та соціальної ідентичності у формуванні та підтримці корупційних практик. Ці психологічні феномени створюють складну систему самовиправдання та раціоналізації неетичної поведінки, що потребує глибокого аналізу та розуміння для ефективної протидії корупційним проявам в організаціях (Гемер, 2023).

Групове мислення, вперше описане Ірвінгом Янісом, визначається як режим мислення людей, які глибоко залучені в згуртовану групу, де прагнення членів до однотайності перевершує їхню мотивацію реалістично оцінювати альтернативні варіанти дій. У контексті корупційної поведінки це явище створює потужний психологічний механізм, що дозволяє членам організації колективно виправдовувати неетичні дії та рішення (Ніколайчук, 2020).

Соціальна ідентичність, яка розуміється як частина Я-концепції індивіда, що виникає з усвідомлення свого членства в соціальній групі разом з ціннісним та емоційним значенням цього членства, відіграє фундаментальну роль у формуванні корупційної поведінки. Коли корупційні практики стають частиною організаційної культури, вони інтегруються в соціальну ідентичність працівників, створюючи міцний психологічний бар'єр для змін (Вознюк, 2019).

Психологічні механізми виправдання корупції часто включають моральне відчуження – процес, через який індивіди виправдовують неетичну поведінку, переконуючи себе, що моральні стандарти не застосовуються в конкретній ситуації. В організаційному контексті це може проявлятися через колективну раціоналізацію корупційних дій як «необхідних для виживання бізнесу» або «загальноприйнятих практик» (Зарічанський, 2022).

Феномен дифузії відповідальності в групах створює сприятливі умови для розвитку корупційних практик. Коли відповідальність розподіляється між багатьма членами організації, індивідуальне почуття провини зменшується, що полегшує участь у корупційних схемах. Це явище посилюється груповим

мисленням, яке створює ілюзію невразливості та колективної правоти. Організаційна культура, що толерує корупцію, формує специфічну систему цінностей та переконань, яка передається новим членам організації через процеси соціалізації. Нові співробітники поступово приймають існуючі корупційні практики як норму, інтегруючи їх у свою професійну ідентичність та систему цінностей (Сандалова, 2020).

Важливу роль у виправданні корупції відіграє когнітивний дисонанс – психологічний стан, що виникає при конфлікті між переконаннями та поведінкою. Для зменшення дисонансу члени організації можуть змінювати свої моральні стандарти або створювати нові раціоналізації, що виправдовують корупційну поведінку.

Групова поляризація, як тенденція групи приймати більш екстремальні рішення порівняно з індивідуальними схильностями її членів, може посилювати корупційні практики. В умовах групового обговорення початково помірні форми неетичної поведінки можуть трансформуватися в більш серйозні порушення. Соціальне порівняння в організаціях може створювати «гонку озброєнь» у корупційних практиках, коли працівники виправдовують свою неетичну поведінку, посиляючись на аналогічні дії колег або конкурентів. Це створює замкнене коло, де корупція нормалізується через постійне порівняння та наслідування (Сухоручко, 2020).

Психологічний феномен «сліпоти до етичних аспектів» виникає, коли члени організації настільки фокусуються на досягненні бізнес-цілей, що втрачають здатність розпізнавати етичні проблеми в своїх діях. Це явище посилюється груповим мисленням та сильною організаційною ідентичністю.

Розуміння психологічних механізмів виправдання корупції в організаціях є критично важливим для розробки ефективних антикорупційних стратегій. Групове мислення та соціальна ідентичність створюють складну систему психологічних бар'єрів, які захищають корупційні практики від змін та критичного осмислення. Особлива увага має приділятися створенню організаційної культури, яка активно протидіє формуванню групового мислення та заохочує критичне мислення і етичну поведінку (Сахарова 2022).

Це вимагає системного підходу до розвитку організаційної культури та лідерства, які б підтримували етичні стандарти та прозорість. Важливим аспектом протидії корупції є розвиток психологічної грамотності членів організації щодо механізмів групового мислення та соціальної ідентичності. Усвідомлення цих механізмів може допомогти індивідам краще протистояти груповому тиску та зберігати етичну орієнтацію у професійній діяльності.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який враховує як індивідуальні психологічні механізми, так і групові процеси в організаціях. Необхідно розробляти інтервенції, які б враховували роль соціальної ідентичності та групового мислення у формуванні та підтримці корупційної поведінки. Подальші дослідження психологічних механізмів виправдання корупції мають зосередитися на розробці практичних інструментів

для діагностики та профілактики корупційних ризиків в організаціях, враховуючи складну природу взаємодії між індивідуальними та груповими психологічними процесами.

Список використаних джерел

1. Політова, А. С. (2022). Протидія корупції в Україні як вимога європейської інтеграції. *Нове українське право*, Т. 2. (Вип. 6), 110–117. <http://repository.tmu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6962>
2. Гемер, А. С. (2023). Соціально-правові засади виникнення корупції: світовий досвід та вітчизняна практика [Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» : спец. 281 «Публічне управління та адміністрування», ЧНУ ім. Петра Могили]. <https://krs.chntpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3008>.
3. Ніколайчук, Т. (2020). Застосування методу Делфі на уроках іноземної мови. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць*, 2, 104-109. <http://eprints.zu.edu.ua/31268/1/%D0%9D%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf>
4. Вознюк А.А. Психологічні теорії пояснення корупції. *Юридична психологія*. № 25 (2). 2019. С. 7-15. DOI: <https://doi.org/10.33270/03192502.7>
5. Зарічанський, О. А. (2022). Психологічні тактики виправдання корупції. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*, (2), 9. <https://seducation.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zarichanskyi-O.A..pdf>
6. Сандалова, О. О. (2020). Дифузія відповідальності. У *Злочинці і жертви злочинів* (с. 561–565). Юрайт. <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18466>
7. Сухоручко, Т. (2020). ГРУПОВА ПОЛЯРИЗАЦІЯ. У *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві* (с. 29–31). Миколаївський національний аграрний університет. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8306/1/29-31.pdf>
8. Сахарова, К. (2022). ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОРУПЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ. *Перспективи та інновації науки*, (4 (9)). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-436-447](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-436-447)